

Nr 81

Utlåtande i anledning av motioner om säkerhetsföreskrifter för transport av hälso- och miljöfarliga vätskor, m. m.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 320 av herr *Kristiansson, Svante*, och herr *Wååg* samt II: 344 av herr *Engkvist m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag till *dels* utförliga skydds- och säkerhetsföreskrifter i fråga om landsvägstransport av hälso- och miljöfarliga vätskor, *dels* föreskrifter om hur kvittblivning av sådana vätskor och därav infekterad mark m. m. skall ske».

Motionerna

Motionsyrkandet har aktualiserats av en olyckshändelse våren 1969 vid transport av en tank innehållande en blandning av formalin, fenol, ammoniak, svavelsyra och urea. Då transportfordonet välte, sprang tanken läck och innehållet, drygt 9 000 liter, trängde ner i marklagren. Förutom problem med omedelbara åtgärder i anledning av händelsen har svårigheter under lång tid förelegat med att bli kvitt förorenade jordmassor. Olyckshändelsen har enligt motionärerna aktualiserat behov av bl. a. följande åtgärder.

1) Utredning om i vilken utsträckning och under vilka former och förutsättningar giftiga och miljöfarliga vätskor av olika slag transporteras i landet.

2) Föreskrifter om transporterarna.

3) Föreskrifter om att i transportfordon alltid skall medfölja deklARATION av den vätska, som transporteras.

4) Föreskrift om att förare av fordon med last av giftig vätska vid inträffad olycka *omedelbart* skall göra anmälan om olyckan.

5) Föreskrifter om hur kvittblivning av giftig vätska och infekterad mark m. m. skall ske.

Gällande bestämmelser

Enligt *giftförordningen* (1962:702) skall hälsofarlig vara — varmed förordningen förstår varje ämne eller beredning som med hänsyn till varans egenskaper och användning kan befaras förorsaka död, sjukdom eller kroppsskada hos människor — handhas och förvaras så att de med varan

förenade riskerna i möjligaste mån begränsas (18 §). Transport av hälsofarlig vara skall ske under förhållanden som med hänsyn till varans beskaffenhet kan anses fullt betryggande (19 §). Förstöring eller annat oskadliggörande av hälsofarlig vara, som inte längre är avsedd att användas för sitt ändamål, skall ske på betryggande sätt. Emballage i vilket hälsofarlig vara varit innesluten och redskap som använts till sådan vara skall handhas så att kvarvarande rester av varan inte kan förorsaka skada (20 §).

Motsvarande bestämmelser återfinns i huvudsak beträffande läkemedel i *läkemedelsförordningen* (1962:701) och i fråga om bekämpningsmedel i *bekämpningsmedelsförordningen* (1962:703).

Till de allmänt hållna elastiska säkerhetsföreskrifterna i giftförordningen ansluter vissa detaljregler i *kungörelsen* (1963:441) *om tillämpningen av giftförordningen*. Dessa gäller bl. a. frågor om förpackning och märkning vid överlåtelse samt om hantering av hälsofarlig vara. Några särskilda föreskrifter angående transport ges inte men bestämmelserna i 19 § om vad som allmänt skall iakttagas vid hantering av hälsofarlig vara får betydelse för transporter. Här föreskrivs bl. a. att det särskilt skall iakttagas att på förpackning anbringad märkning inte skadas eller utplånas samt att meddelade varningsföreskrifter efterföljes. Liknande bestämmelser återkommer i en tillämpningskungörelse (1963:442) beträffande bekämpningsmedelsförordningen.

Särskilda transportbestämmelser finns även i *förordningen* (1949:341) *om explosiva varor* och *förordningen* (1961:568) *om brandfarliga varor*. Explosiv vara skall således vid transport vara förpackad och märkt på sätt kommerskollegium föreskrivit. Den skall behandlas med nödig försiktighet. I vissa fall krävs polismyndighets tillstånd till transport av explosiv vara, i andra fall skall transporten ske under tillsyn av särskild behörig person. I fråga om brandfarlig vara föreskrivs bl. a. att, då den transporteras som styckegods, den skall hållas tätt innesluten i behållare som erbjuder skydd mot skada under transporten. Vidare föreskrivs att tankbil inte får användas utan att vara godkänd för sitt ändamål efter särskild besiktning.

Giftnämndens anvisningar

Högsta tillsynen över efterlevnaden av giftförordningen och bekämpningsmedelsförordningen och i anslutning därtill meddelade föreskrifter utövas av giftnämnden. Det ankommer på tillsynsmyndigheten att utfärda rekommendationer till ledning för författningarnas tillämpning.

I skrivelse den 27 juni 1967 till rikspolisstyrelsen har giftnämnden riktat styrelsens uppmärksamhet på riskerna vid transport av hälsofarliga varor i samband med trafikolyckor. I skrivelsen anför nämnden:

Enligt föreskrifterna i 19 § giftförordningen den 14 december 1962 (nr 702) samt 16 § bekämpningsmedelsförordningen samma dag (nr 703) skall

transport av hälsofarlig vara respektive bekämpningsmedel ske under förhållanden, som med hänsyn till varans beskaffenhet kan anses fullt betryggande. Även om olika åtgärder vidtagits i syfte att öka säkerheten vid transporter av nämnda varuslag, visar erfarenheten att det bl. a. vid trafikolyckor kan uppkomma nya risker. Vid fall av läckage av hälsofarliga varor är det sålunda angeläget att adekvata åtgärder snabbt vidtages för att motverka förgiftningsrisk för människor och djur och förorening av mark och vatten.

Giftnämnden har härigenom velat fästa polisens speciella uppmärksamhet på riskerna vid transport av vissa varor i samband med olika tillbud i trafiken, emedan polisen som regel vid dylika händelser torde tillkallas på ett tidigt stadium. Inte minst med hänsyn till den risk, som kan föreligga för kontamination av vatten, synes det vara angeläget att vederbörande hälsovårdsnämnd snarast underrättas för det fall kemiskt ämne eller preparat, som har eller kan antas ha hälsofarliga egenskaper, genom trafikolycka eller på annat sätt spillts ut.

I cirkulär samma dag till tillverkare av bekämpningsmedel m. fl. angående transport av sådana medel anförde nämnden:

Enligt föreskrift i 16 § bekämpningsmedelsförordningen skall transport av bekämpningsmedel ske under förhållanden, som med hänsyn till varans beskaffenhet kan anses fullt betryggande. Det åligger således envar som låter transportera bekämpningsmedel att vidta de åtgärder, som i sammanhanget bedöms erforderliga för en säker transport av varan. Härvid spelar valet av emballage en betydande roll. Sålunda måste alltid göras en bedömning huruvida emballaget är tillräckligt hållfast med hänsyn till transportsätt, vägsträcka, årstid, bekämpningsmedlets art etc. Förutsättningarna för en från säkerhetssynpunkt betryggande transport ökas vidare exempelvis genom att lastningen sker på sådant sätt, att emballaget utsätts för minsta möjliga påkänning under transporten. Även om olika åtgärder vidtagits i syfte att transporten av visst bekämpningsmedel inte skall innebära några risker, visar erfarenheten att nya sådana kan uppstå bl. a. vid trafikolyckor.

Vid fall av läckage av bekämpningsmedel i samband med transport är det ofta nödvändigt att åtgärder snabbt sätts in för att motverka förgiftningsrisk för människor och djur samt förorening av mark och vatten. Giftnämnden får därför härigenom understryka vikten av att den som svarar för transporten är underrättad om att densamma avser bekämpningsmedel. Om bekämpningsmedlets art inte framgår av ytteremballaget, är det angeläget att vederbörande chaufför erhållit uppgift härom, så att farligt dröjsmål inte behöver uppstå beträffande lämpliga åtgärder mot förgiftning etc. i händelse av skada på emballaget under transporten.

Pågående utredningsarbete, m. m.

Frågan om säkerheten under transport av gifter och andra farliga varor har blivit föremål för stor uppmärksamhet på det internationella planet. Delvis föreligger mellanfolkliga överenskommelser på området. Sverige har anslutit sig till två konventioner som gäller järnvägstransporter. I fråga om landsvägstransporter har ett antal europeiska stater, dock inte Sverige, den 30 september 1957 undertecknat en överenskommelse rörande internationell

befordran av farligt gods (ADR). I denna förtecknas och klassificeras ämnen och föremål som på grund av explosionsrisk, brandfara, radioaktivitet samt giftiga eller frätande egenskaper o. dyl. bör uteslutas från befordran eller bör mottas till befordran endast på särskilda villkor. Dessa villkor kan avse t. ex. godsets förpackning och etikettering, dess samlastning med annat gods samt konstruktionen, utrustningen och handhavandet av transportmedlen.

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 29 juni 1964 har dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet tillkallat särskilda sakkunniga för att verkställa *utredning angående befordran av farligt gods på väg m. m.* De sakkunniga skall utreda frågan om Sveriges tillträde till ADR och därav direkt föranledda organisatoriska spørsmål och legislativa åtgärder på det nationella planet. I samband därmed skall de sakkunniga se över och komplettera de författningsföreskrifter som gäller för landsvägstransport av farligt gods i inrikes trafik. En fråga som särskilt bör beaktas är behovet och lämpligheten av att, med avseende på alla trafikgrenar, sammanföra frågor rörande transport av farligt gods till handläggning inom ett centralt statligt organ.

Den av chefen för jordbruksdepartementet efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 11 april och 23 maj 1969 tillkallade *miljökontrollutredningen* skall bl. a. utreda kontrollen av miljöfarliga produkter. Därvid skall de sakkunniga överväga åtgärder som möjliggör reglering av tillverkning, import, försäljning, användning och förstöring av produkter som innehåller miljöfarliga ämnen. Under denna del av sitt utredningsuppdrag kommer de sakkunniga att få pröva frågor om transport av sådana miljöfarliga varor som inte redan faller in under gift- och bekämpningsmedelslagstiftningen.

Frågan om oskadliggörande av giftrester har också varit föremål för uppmärksamhet i utredningssammanhang. I mars 1969 överlämnade giftnämnden till socialdepartementet en promemoria i ämnet. I promemorian, som utarbetats av en särskilt tillsatt arbetsgrupp, föreslogs en rad åtgärder för att få en tillfredsställande lösning av destruktionsproblemen. I korthet innebar dessa att enkla destruktionsförfaranden skulle genomföras vid företagen, måttligt komplicerade förfaranden vid regionalt uppbyggda destruktionsanläggningar och mycket komplicerade förfaranden vid en central destruktionsanläggning för hela landet. Efter det att giftnämnden överlämnat sin promemoria bildade Svenska kommunförbundet, Utvecklings AB, Svenska industrietableringsbolaget AB, Kooperativa förbundet samt Alfa-Laval AB ett särskilt bolag, Svenska avfallskonvertering AB (SAKAB), som har till ändamål att genom uppförande av destruktionsanläggningar m. m. få till stånd en effektiv och allmänt tillämpad hantering av avfall. En betydelsefull uppgift vid sidan härav blir enligt vad giftnämnden framhållit i särskild skrivelse till chefen för socialdepartementet att organisera uppsamling och transport av giftiga varor för destruktions. Ett stort behov föreligger också av att upplysa

allmänheten och rörelseidkare om hur man bör förfara med giftrester så att inga skador uppstår. Årets riksdag har på förslag av socialministern anslagit 250 000 kr. för en sådan informationsverksamhet. Informationen, som bör rikta sig till såväl allmänhet som handel och industri, skall handhas av giftnämnden och ske i samverkan med bl. a. SAKAB (se statsverksprop. Bil. 7 s. 55 ff.).

Utskottet

I motionerna hemställs om utförliga skydds- och säkerhetsföreskrifter i fråga om landsvägstransport av hälso- och miljöfarliga vätskor samt om föreskrifter beträffande kvittblivning av sådana vätskor och därav infekterad mark.

Med undantag för relativt ingående bestämmelser om transport av explosiva och brandfarliga varor finns endast allmänt hållna ramföreskrifter om transport av hälsofarliga varor. Sistnämnda föreskrifter är intagna i de år 1962 antagna gift- och bekämpningsmedelsförordningarna och går ut på att transport av hälsofarlig vara skall ske under förhållanden som med hänsyn till varans beskaffenhet kan anses fullt betryggande. Några kompletterande detaljföreskrifter i tillämpningskungörelserna med särskilt avseende på transporter finns inte. Däremot har giftnämnden i skrivelse till rikspolisstyrelsen och i cirkulär till tillverkare av bekämpningsmedel m. fl. riktat uppmärksamheten på de risker som är förenade med transport av sådana varor och lämnat vissa anvisningar beträffande emballage och åtgärder vid läckage m. m.

Anledningen till att författningarna inte innehåller mer preciserade transportbestämmelser är framför allt att man velat avvakta utvecklingen på det internationella planet beträffande säkerhetsföreskrifter för befordran av farligt gods på väg. Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 29 juni 1964 har särskilda sakkunniga tillkallats för att utreda frågan om Sveriges tillträde till en den 30 september 1957 i Genève undertecknad överenskommelse mellan ett antal europeiska stater rörande internationell befordran av farligt gods på väg samt därav direkt föranledda organisatoriska spörsmål och legislativa åtgärder på det nationella planet. I samband därmed skall utredningen också se över och komplettera de författningsföreskrifter som gäller för landsvägstransport av farligt gods i inrikes trafik. Utredningen har enligt vad utskottet inhämtat inte kommit längre i sitt arbete än att översättning av överenskommelsen och bilagor till svenska kommer att föreligga strax efter instundande årsskifte jämte utredningens överväganden och förslag i fråga om Sveriges tillträde till överenskommelsen. Enligt utskottets mening är det otillfredsställande att frågan om kompletterande författningsföreskrifter för landsvägstransport av farligt gods ännu åtta år efter gift- och bekämpningsmedelsförordningarnas antagande inte fått någon lösning. Med

hänsyn till det behov av utförligare skydds- och säkerhetsbestämmelser som — inte minst på grund av den starkt intensifierade trafiken på våra vägar — onekligen föreligger anser utskottet att Kungl. Maj:t bör vidta sådana åtgärder att förslag i frågan utan ytterligare dröjsmål kan redovisas för riksdagen. Denna uppfattning bör bringas till Kungl. Maj:ts kännedom. Härigenom får motionernas syfte i denna del anses bli tillgodosett.

När det gäller den andra i motionerna aktualiserade frågan om kvittblivning av hälso- och miljöfarliga vätskor och därav infekterad mark vill utskottet erinra om att giftnämnden i mars förra året överlämnade en promemoria till socialministern med förslag till åtgärder beträffande oskadliggörande av giftrester. Som följd bl. a. härav har bildats ett särskilt bolag, Svenska avfallskonvertering AB (SAKAB) som skall ha till ändamål att genom uppförande av destruktionsanläggningar m. m. få till stånd en effektiv och allmänt tillämpad hantering av avfall. En betydelsefull uppgift vid sidan härav blir att organisera uppsamling och transport av giftiga varor för destruktion. Enligt vad utskottet inhämtat kommer bolaget att bl. a. ombesörja destruktion av hälsofarliga varor och infekterad mark i sådana fall som åsyftas i motionerna. För att täcka behovet av upplysning om hur man bör förfara med giftrester så att inga skador uppstår kommer giftnämnden i samverkan med bl. a. SAKAB att med stöd av anslag som årets riksdag beviljat gå ut med information till såväl allmänhet som handel och industri. Genom tillkomsten av SAKAB samt nämnda informationsverksamhet jämte privata och kommunala initiativ beträffande destruktion av hälsofarliga varor torde något behov av särskilda föreskrifter inte för närvarande föreligga. Utskottet förutsätter emellertid att de närmast ansvariga myndigheterna noga följer utvecklingen på området och, om läget skulle ändras, vidtar de åtgärder som påkallas. Med hänvisning härtill synes motionerna i denna del inte böra leda till något initiativ från riksdagens sida.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen i anledning av motionerna I: 320 och II: 344 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ger till känna vad utskottet anfört om föreskrifter för landsvägs-transport av farligt gods;

B. att motionerna, i den del de inte omfattas av utskottets hemställan under A., inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 november 1970

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Strand (s), Lars Larsson (s)*, Dahlberg (s), Hübinette (m), Eric Carlsson (cp), Österdahl (fp) och fru Grethe Lundblad (s)*;

från a n d r a kammaren: fröken Sandell (s), herr Svensson i Kungälv (s), fru Skantz (s), herrar Nordberg (s)*, Jonsson i Mora (fp), Ringaby (m), Nilsson i Kalmar (s) och fru Nilsson (cp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.